

δωντανού κάστρου ήταν ξεπλωμένοι, μόλις διάκρινες οὐ και κεί ένα ανασάλεμα μέσα στα πρόματα κι' έτσι κι' γαλλικές λεγεώνες, παιό μεγάλες, από τις ρωμαϊκές, ξενέψαν στο βουνό του "Αη—Γιάννη πάνω στη γη τη μουσκεμένη από τή βροχή κι' από τὸ αἷμα, μέσα στα σκοῦ α σπαρτά, στο μέρος όπουθε παρὰ τὸρζα, στις τέσσερις τὸ πρωί, σφυρίζοντας και μαστιγώνοντας εὔτρωμα τῆλογο του, ὁ Σήφης, που πάει τή ποστα στη Νιβέλλα.

ΑΝΑΤΟΛ. ΦΡΑΝΣ

Ὁ Ἀνατόλ Φράνο πέθανε. Ἐκλεισε τὰ μάτια ὁ συγγραφέας τῆς «Θαΐδας», τοῦ «Κόκκινου Κρίνου», τοῦ «Κήπου τοῦ Ἐπικούρου». Γιὰ νὰ ποῦμε σωστότερα δὲν πέθανε· πήδησε σιὴν ἀνωιότη. Μέσα στοῦ Πάνθεοι δίπλα στοὺς ἄλλους μεγάλους ὁ Ἀνατόλ Φράνο θὰ προσκυνᾶται στὸν αἰῶνα. Πέθανε γιὰ νὰ ζήση στις συνειδήσεις τῶν κατοπινῶν του καθὼς ζοῦν οἱ μεγάλοι. Κι' ὅλοι περιμένουν τὸ θάνατό τους γιὰ νὰ ζήσουν, νὰ ἐπιμηθοῦν. Ὁ θάνατος τοὺς φέρνει τὴν ἀθανασία. Γιατὶ ὁ κόσμος εἶναι ἴμιος. Θέλει αἷμα, θέλει θάνατο. Ἄν ὁ Χριστὸς δὲν πέθαινε πάνω στοῦ Σταυρὸ μόνο Ἐβραϊστὲς θὰν τὸν γνωρίζαν σήμερα, κι' ἂν ὁ Γαλιλαῖος δὲν καιγόταν πάνω σιὴ φωτιά ἢ σφαῖρα του δὲ θὰ κουνότανε. Ὁ Ἀνατόλ Φράνο ὡστόσο τὸ πέτυχε ζωντανός. Πρόφταξε νὰ δῆ τὸν ἀδριάντα του σιημένο, πρόφταξε νὰ γιορτάση τὴν ὀδοντοιατρική του. Και τὴν ἀρὰ πέθανε τὸ θάνατο τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Σοφοκλή, τοῦ Γκαῖτε τοῦ Μπάϋρον. Ἐνας τέτοιος θάνατος ἐκλεισε τὸ μάτια τοῦ Ἀνατόλ Φράνο. Πόσο γλυκός.

Ἄν τὸ βρίχνω ἄσκοπο νὰ γράψω δυὸ λόγια γιὰ νὰ χαρακτηρίσω γενικὰ τὸ πλατὺ ἔργο του μεγάλου νεκροῦ. Κι' ἀξίζει ν' ἀφιερῶσθ κανεὶς ὀλόκληρὸ τόμο γιὰ νὰ ξεδιαλύνῃ τὴν πλατεῖα δianoia που μετοχειτεύτηκε στοὺς τόσους τόμους ἀπὸ τὸ «Μπαλθαζάρ» ὡς τὸν «Μπάρμπ Μπλε» ἀπὸ τὸ «Διγνὸ γάτο» ὡς τὸν «Κήπο τοῦ Ἐπικούρου». Ὡς τόσο ἐδῶ θὰ περιοριστῶ σ' ἓνα ἀπλὸ σημείωμα.

Γενικὰ ὁ Ἀνατόλ Φράνο θὰ μπορούσε νὰ πωθῇ λατίνος, κλασσικός. Θαύμαζε τὸν Ρακίνα ὅσο ἀντιπαθοῦσε τὸν Οὐγκώ, τὸ Ζολά. Δάτρης τοῦ κλασσικισμοῦ, ἀγαποῦσε τὸν παρνασισμὸ γιατί σίμωνε λίγο σιὴ προτίμησή του. Μέσα στα βιβλία του καθαρὰ διακρίνεται ἡ σκέψη του. Ὅσο ἀντικειμενικὰ προσπαθεῖ νὰ γράψῃ, τόσο κρατιέται σιὴν ὑποκειμενικότη, ἐξωτερικεῖοντας μετὸ μέσο τοῦ ἥρωά του κάθε σκέψη και κάθε λογισμὸ. Ἔτσι μέσα ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Α. Φ. μπορούμε νὰ διακρίνομε όλες τις φάσεις τοῦ συγγραφέα. Ἄνδ ἔργα μάλιστα κατέχουν ξέχωρη θέση σιὴν ὀλη παραγωγὴ του και χαρακτηρίζουν τὴν ἰδεολογία του ἀπὸ τὸ 1886 ὡς τὸ 1897. Τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι οἱ «Γνώμες τοῦ Ζαρόμ Κσανιάρ» και ὁ «Κήπος τοῦ Ἐπικούρου». Τὸ πρῶτο εἶναι νιχιλιστικώτατο, δὲν πιστεύει, δὲ σέβεται τίποτε, εἰρωνεύεται και κα-

τακρίνει τὸ πᾶν, δὲν σκύφτει σὲ καμμιά ἐξουσία και μόνο ἀναγνωρίζει τὴν ἀναρχία.

Τὸ ἴδιο λοιπὸ κι' ἀπὸ ἄλλα τὰ ἔργα του μπορούμε νὰ δοῦμε τὲς φάσεις τῆς ἰδεολογίας του. Νιχιλιστῆς, σκεπτικιστῆς, ἀναρχικός, σοσιαλιστῆς εἶναι τὰ στάδια τῆς. — Ἐνας μεγάλος ἀπιστος, ἓνας τραγικός μηδενιστῆς! Και μεῖς τὴν ἀρὰ θὰ κρατιοῦμαστε καρφωμένοι μπροστὰ στοῦ πανύψηλο ἐρωτηματικὸ που δημιουργήσε κάθε ἴσο ὁ μεγάλος σκεπτικισμὸς τῆς πλατεῖας αὐτῆς δianoias.

Κάθε τόσο που θὰ ἀναθυμούμαστε τὴν ἔκστασή μας μπροστὰ στοῦ ἐρωτηματικὸ αὐτὸ, στοῦ τραγικὸ τίποτε, στοῦ μηδενισμὸ, τὸ μόνο που δὲ θὰ μᾶς ἐκπλήττει θᾶναι ὁ «ΠΙΚΡΟΣ ΤΟΝΟΣ» που μ' αὐτόνε χαρακτηρίζουν οἱ Κριτικοὶ τὸ περισσότερο μέρος τοῦ μεγαλειώδικου ἔργου τοῦ Α. Φ. «Οἱ ἄνθρωποι που μᾶς ζωγραφίζει, λέει ὁ Ἐρρίκος Μασσις γιὰ τὸ τελευταῖο του βιβλίο, εἶναι νευρὸσπαστα που μορφάζουνε ὄζω ἀπ' τὴ στιγμιαία μέθη τῶν αἰσθήσεων. Κανένα αἴστημα, καμμιά διανοητικότη δὲν τοῦ φωτίζει.»

Κι' ὁ ἀνατόμος αὐτὸς τῆς ἀθρόωπινης ψυχῆς πετάει τὸ τραγικὸ του «μηδὲν» καθὼς θὰ πετοῦσε μιὰ σφαῖρα. Και μᾶς μηδενίζει, και μᾶς καρφώνει ἐκστατικούς μπροστὰ στοῦ μηδὲν του χωρὶς νὰ μᾶς δίδει τὴν ἐξήγησή του. Και οὔτε θᾶν τὴν δώση. Ἐφυγε κι' ἐπῆρε μαζί του τὸ μεγάλο μυστικὸ που τὸν κάνει νὰ σαρκάζῃ και μᾶς ἀφίνει ἐμᾶς νὰ τὸ ἀγνοοῦμε, πιθανὸ και νὰ τὸ ξέρουμε, νὰ τὸ ξέρουμε καλά, και νὰ τὸ λέμε πραγματικότη!

Πέθανε ὁ Α. Φ. χωρὶς νὰ δώση τὴν ἐξήγησή σὲ ὄρισμένα ἀξιώματα που δειλιοῦμε νὰ τὰ ἀποδώσωμε σὲ λογοτεχνικὸ σχῆμα ἢ στοῦ ξέσπασμα μιᾶς ὑπερῶριμης σκέψης σὲ στιγμὲς ἐξώθησης τῆς ἀνυσηχίας ὡς στοῦ ἀδύνατο. Ἐνα τραγικὸ «μηδὲν» ἓνα σκληρὸ τίποτε μᾶς ἀφίνει νὰ νοιώθουμε ἀπὸ τὴν ἐξωτερίκευση τῆς μεγάλης του σκέψης χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ νοιώσουμε τὴν ἀξεδιάλυτη δύναμη που μᾶς τραβᾶ νὰ τὸ πιστέψουμε, νὰ τὸ ἐσωτεριστοῦμε. Και ἄπέρχει ἡ δύναμη αὐτὴ που μᾶς τὸ δείχνει πλέριο τὸ μηδὲν αὐτὸ και μᾶς κάνει νὰ τὸ ἀσπαζόμαστε. Και θᾶξερε βέβαια τὴν ὀπαρξὴ τῆς δυνάμης αὐτῆς, που πάνω τῆς βασιζόταν, χωρὶς νᾶχῃ τὴν ἀνάγκη νὰ δώση τὴν ἐξήγησή τοῦ τρομεροῦ τίποτε. Κι' ἔτσι ὁ Ἀνατόλ Φράνο θὰ μπορούσε ἀδίσταχτα νὰ πωθῇ ΣΚΕΨΗΛΑΤΗΣ. Χαλιναρώνει τὴ σκέψη μετὴ δύναμη τοῦ δυνατοῦ συγγραφέα και τὴν γραβᾶει ἄνδχι σ' οὐρανογεῖτονα δωμάτια, σιὴν δυσκολόγνωστη πραγματικότη. — Τέτοιος ὁ Ἀν. Φράνο.

Ἄνδ λόγια ἀκόμα. Γεννήθηκε στοῦ Παρίσι στα 1844 και τὸνομα του τ'ἀληθινὸ ἦταν Ἀνατόλ THIBAUD.

25—10—1924

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΕΒ.

ΟΠΟΙΟΣ μᾶς φέρει τὸ 11ο φύλλο τῆς «Ἀθηνᾶς» θὰ πέρνει τρεῖς δραχμὲς ἢ 4 φύλλα ἄλλων μερομηνιῶν.

Τύποις Γ. Ε. Γεωργασάκη και Σίας

